

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2022. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.26>

УДК 342.951

М. Ю. Білінець,

к. е. н., старший викладач кафедри фінансів імені Віктора Федосова, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5816-0080>

МИТНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ОЦІНКА

M. Bilinets,

PhD in Economics,

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

CUSTOMS SECURITY IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF THE STATE AND ITS ASSESSMENT

У статті досліджено сутність категорії митна безпека у працях вітчизняних вчених та законодавчих актах. Вивчено її місце в системі економічної безпеки держави. Розглянуто зв'язок митної безпеки зі складовими економічної безпеки: виробничою, демографічною, енергетичною, зовнішньоекономічною, інвестиційно-інноваційною, макроекономічною, продовольчою, соціальною, фінансовою безпекою. Визначено основні завдання на які спрямована митна безпека в системі економічної безпеки держави, які спрямовані на її забезпечення. Здійснено оцінку стану митної безпеки на основі наступних індикаторів: частка митних платежів у доходах Державного

бюджету України; частка митних платежів у податкових надходженнях Державного бюджету України; номінальний рівень митного навантаження на економіку; рівень збираності митних платежів; митне навантаження на імпорт; стан протидії митним правопорушенням.

The article examines the essence of the category of customs security in the researches of domestic scientists and legislative acts. The article considers place customs security in the system of economic security of the state is studied. The relationship between customs security and the components of economic security is considered: production security, demographic security, energy security, foreign economic security, investment and innovation security, macroeconomic security, food security, social security and financial security. Customs security is not singled out as a separate component of the state's economic security, but it directly or indirectly affects all its components. There is a direct connection between customs and financial security, especially with its fiscal component. It is traced through receipts to the budget of customs payments. Customs security has a direct impact on foreign economic security by ensuring favorable conditions for the development of the national economy thanks to the free movement of goods, labor resources and capital thanks to its integration into the global division of labor.

In the article it is defined that customs security is indirectly connected with other components of economic security: with macroeconomic security through an indirect influence on the balance of macroeconomic proportions; with investment and innovation security through the creation of a favorable economic environment in the state, which stimulates domestic and foreign investors to invest in the expansion and improvement of the technological component of production; with industrial safety by ensuring uninterrupted production of goods and services in the country due to the import of raw materials or equipment, as well as protection of domestic producers due to the use of a special duty; with food security through food imports to balance the domestic market and ensure availability of products for every member of society; energy security through ensuring the import of energy resources and raw materials into the country; with social and demographic security through the formation of a favorable environment for ensuring a decent and high-quality

standard of living of the country's population. The article aimed main tasks at customs security in the system of economic security of the state, which are aimed at ensuring it, are defined. An assessment of the state of customs security was carried out based on the following indicators: the share of customs payments in the revenues of the State Budget of Ukraine; the share of customs payments in tax revenues of the State Budget of Ukraine; the nominal level of the customs burden on the economy; level of collection of customs payments; customs burden on imports; state of combating customs offences.

Ключові слова: митна безпека, економічна безпека, індикатори митної безпеки.

Keywords: customs security, economic security, customs security indicators..

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах держава виконує широкий перелік різноманітних функцій. Вони змінюються зі зміною часу, вносячи свої зміни в пріоритети політики, способи реалізації державних функцій тощо. Разом з тим, однією з важливих функцій держави залишається безпека її соціально-економічних інтересів і забезпечення економічної безпеки. Зрозуміло, що економічне зростання та розвиток суспільства є можливими лише при виконанні цієї функції. Розвиток процесів глобалізації вплинули на економіку країни та відкрили для країни нові привабливі можливості і перспективи. З іншого боку, це вимагає від держави захисту своїх власних економічних інтересів та побудови ефективної системи економічної безпеки. В цих умовах одна з важливих ролей належить митній безпеці в системі економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців, зокрема таких як І. Бережнюк, О. Віхоть, А. Войцещук, Ю. Голинський, Н. Гавловська, О. Костяна, М. Левко, О. Недобега, О. Осадчук, П. Пашко, Д. Приймаченко, Є. Рудніченко, О. Руденко,

А. Стельмащук, дослідженню питань митної безпеки приділено багато уваги. Однак, незважаючи на це, не можна стверджувати про комплексність і завершеність досліджень за цим напрямком. Разом з тим, подальшого дослідження потребує оцінка стану митної безпеки держави та її індикаторів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в дослідженні сутності митної безпеки та її місця в системі економічної безпеки держави, а відповідно її зв'язку із складовими економічної безпеки, та оцінкою індикаторів митної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження наукової літератури показало, що серед вітчизняних науковців не існує єдності щодо визначення митної безпеки. Так, П. Пашко під митною безпекою визначає систему ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави у митній сфері, метою якої є досягнення стабільної та контрольованої роботи митної служби, достатнього рівня сприяння ЗЕД у умовах непередбачуваності зовнішніх і внутрішніх чинників [1].

Н. Гавловська, О. Осадчук та Є. Рудніченко визначають митну безпеку, як комплекс ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави, що покликані сприяти захисту інтересів народу та держави у митній сфері. Вона є важливою складовою системи економічної безпеки держави та зокрема фінансової безпеки, оскільки спрямована на гарантування економічних інтересів у фінансовій та зовнішньоекономічній сферах [2, с. 139].

О. Разумова під митною безпекою визначає частину національної безпеки, яка характеризується станом захищеності митних інтересів, що досягається через здійснення державної митної справи органами митної служби України [3].

О. Камчатна вважає, що митна безпека є станом захищеності митного кордону України та інтересів держави у сфері митної справи, а стан захищеності має забезпечувати переміщення товарних та транспортних потоків через митний кордон, в тому числі і проведення митного контролю, митного оформлення та

регулювання [4]. М. Левко вважає, що митна безпека – це стан захищеності митних інтересів України, який забезпечується через ефективну реалізацію державної податкової політики та політики в галузі державної митної справи, характеризується надійним функціонуванням митної системи, безпечністю митного простору, відкритістю національної економіки та прийнятним рівнем експортно-імпортової залежності держави [5].

Відповідно до ст. 6 МК України митна безпека – це стан захищеності митних інтересів України. В той час митні інтереси України визначаються, як національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення митної справи [6].

Під економічною безпекою можна вважати стан захищеності економічних інтересів суспільства та держави від екзогенних та ендегенних загроз, заснований на незалежності, ефективності та конкурентоспроможності економіки країни. Відтак економічну безпеку держави слід розуміти як систему, що включає в себе певні елементи та складові. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України «економічна безпека - це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання», а до складових економічної безпеки включаються: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпеки [7]. Попри те, що митна безпека не виділяється як окрема складова економічної безпеки держави, проте прямо чи опосередковано вона впливає на всі складові економічної безпеки [8,9]:

➤ **Фінансову:** при перетині митного кордону здійснюються процедури митного оформлення відповідно до яких в бюджет держави спрямовуються надходження від митних платежів (мита, ПДВ та акцизу), що, за своєю

економічною сутністю, є податковими надходженнями бюджету держави. Відповідно простежується прямий зв'язок між митною та фінансовою безпекою, особливо такою її складовою, як фіскальна безпека.

➤ **Зовнішньоекономічну:** з одного боку, завдяки диференціації ставок мита досягається мінімізації збитків держави від впливу негативних екзогенних факторів (стримування контрабанди товарів, скорочення від'ємного сальдо платіжного балансу), а з іншого боку, покликана забезпечити сприятливі умови для розвитку національної економіки завдяки вільному руху товарів, трудових ресурсів та капіталу завдяки її інтеграції у світовий розподіл праці.

➤ **Макроекономічну:** завдяки диференціації ставок митного тарифу та контролю за експортно-імпортними операціями, митна безпека здійснює опосередкований вплив на збалансованість макроекономічних пропорцій.

➤ **Інвестиційно-інноваційну:** створення сприятливого економічного середовища в державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів інвестувати у розширення та вдосконалення технологічної складової виробництва для створення продукції з високою часткою доданої вартості, завдяки захищеності митних інтересів.

➤ **Виробничу:** забезпечення безперебійності виробництва товарів та послуг в країні завдяки імпорту сировини чи обладнання, якого в країні немає, а також формування пільгових умов на експорт готової продукції, що була виготовлена в країні. А також захист вітчизняних виробників завдяки використанню спеціального мита.

➤ **Продовольчу:** імпорт продуктів харчування задля збалансованості внутрішнього ринку та забезпечення доступності до продуктів для кожного члена суспільства, а також обмеження імпорту неякісних товарів та обмеження експорту товарів в умовах продовольчої кризи.

➤ **Енергетичну:** забезпечення імпорту енергетичних ресурсів та сировини в країну, а також певного високотехнологічного обладнання для розвитку

зеленої енергетики з метою забезпечення доступності, різноманітності та екологічності енергетичних ресурсів.

➤ **Соціальну та демографічну:** зв'язок є найбільш опосередкованим і проявляється в основному в формуванні сприятливого середовища для забезпечення гідного та якісного рівня життя населення країни, а також подальшого соціального розвитку.

Разом з тим, в системі економічної безпеки митна безпека спрямована на виконання наступних завдань:

- Протидія загрозам економічної безпеки та створення сприятливих умов для розвитку зовнішньої торгівлі;
- Забезпечення економічної безпеки держави у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- Підвищення рівня економічної безпеки держави, створення сприятливих умов для залучення інвестицій в українську економіку, забезпечення надходжень до бюджету від митних платежів у повному обсязі, захисті вітчизняних виробників, захисті об'єктів інтелектуальної власності і максимального сприяння зовнішньоекономічної діяльності на основі підвищення якості і результативності митного адміністрування;
- Вдосконалення сучасних інформаційних технологій в роботі митних органів у цілях забезпечення економічної безпеки держави, підвищення якості митного адміністрування і надання державних послуг;
- Вдосконалення митного контролю, посилення боротьби зі злочинністю та адміністративними правопорушеннями при перетині митного кордону спрямовані на підвищення рівня економічної безпеки держави;
- Забезпечення балансу між максимальним спрощенням митних процедур при організації міжнародної торгівлі і заходами, які здійснюються митними органами і спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави.

Оцінювання стану митної безпеки країни здійснюється через визначення якісних та кількісних показників, які характеризують стан митної справи в країні та ефективності діяльності митних органів.

До основних індикаторів оцінки митної безпеки варто віднести наступні:

1. Частка митних платежів у доходах Державного бюджету України (ДБУ).
2. Частка митних платежів у податкових надходженнях Державного бюджету України.
3. Номінальний рівень митного навантаження на економіку.
4. Рівень збираності митних платежів.
5. Рівень митного навантаження на імпорт.
6. Стан протидії митним правопорушенням.

Динаміка митних платежів у доходах Державного бюджету України подана на рис. 1. Виходячи з проведеного аналізу можна зробити висновок, що надходження від митних платежів відіграють вагомую роль при формуванні державного бюджету. Так за досліджуваний період частка митних надходжень до державного бюджету складає максимально 39,96% у 2017 році та мінімально 33,68% у 2020 році, що становить практично третину доходів. Таке скорочення було викликане поширенням хвороби COVID-19, та зумовлене ним закриттям кордонів та веденням карантинних обмежень, що в свою чергу потягло за собою зменшення товарообігу між країнами [10]. Протягом 2017 – 2020 років спостерігалася тенденція до скорочення частки митних надходжень до ДБУ, однак з 2021 року ситуація змінюється, і даний показник починає зростати, зокрема у 2021 році він збільшився на 4,76% порівняно з 2020 роком.

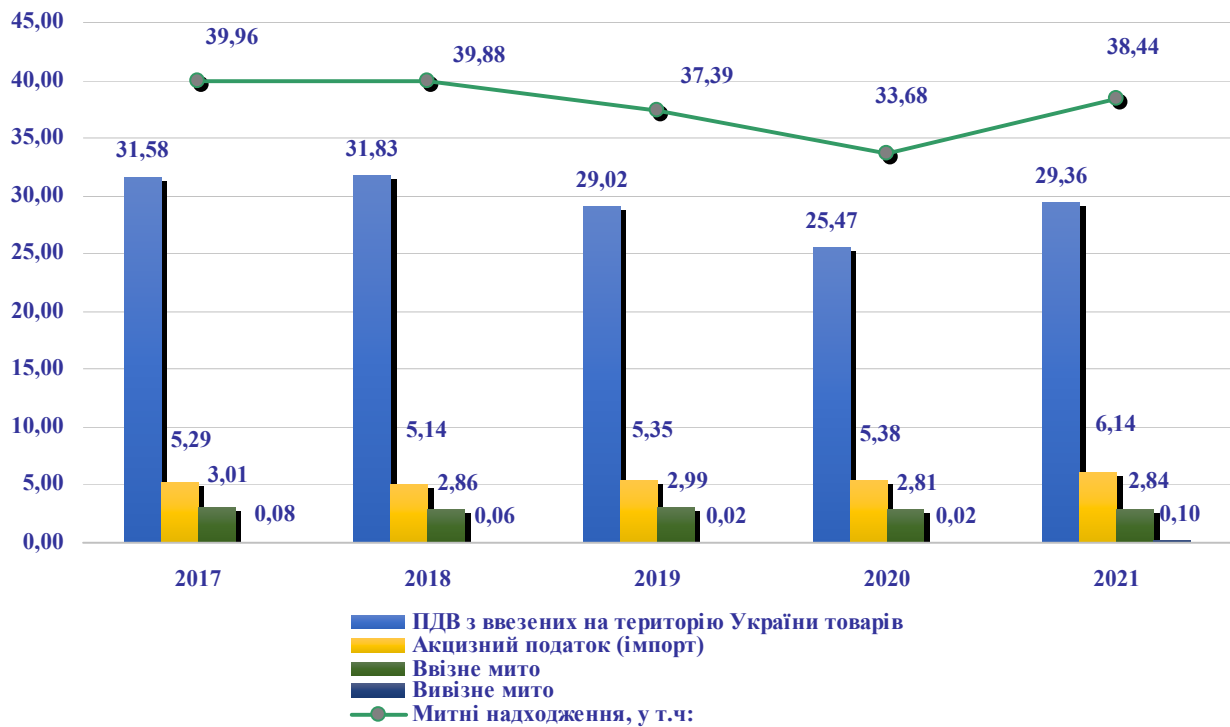

Рис. 1. Частка митних платежів у доходах Державного бюджету України протягом 2017-2021 років

Джерело: сформовано автором на основі [11]

Дослідження структури митних платежів показало, що найбільш вагоме значення становлять надходження від ПДВ з ввезених на територію України товарів (29,36% в 2021 році), на другому місці – акцизний податок з ввезених на територію України товарів (6,14%), на третьому – ввізне мито (2,84%), та зовсім малу частку займає вивізне мито (0,1%). Така структура митних платежів зумовлена диференціацією ставок митного тарифу України, зокрема ПДВ обкладається більшість товарів, що ввозяться на митну територію України, в той час, як акцизом лише підакцизні. Щодо найменшої частки вивізного мита, то вона зумовлена використанням для експортних товарів спеціального мита задля покращення рівня їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

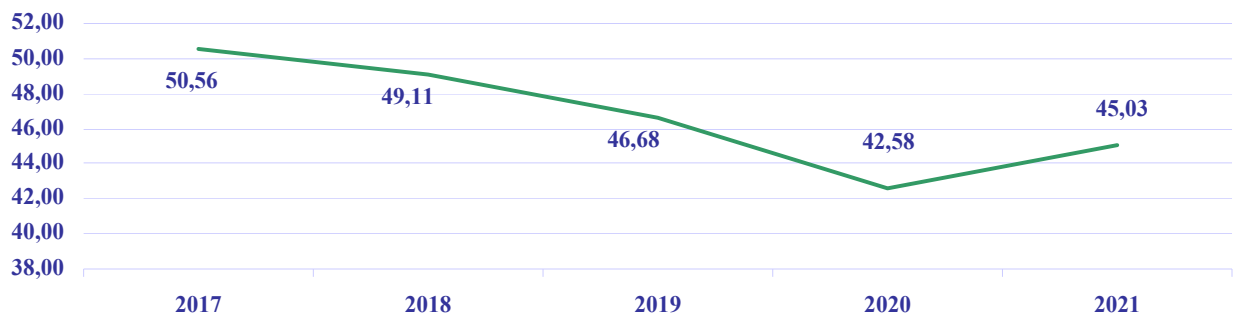

Рис. 2. Частка митних платежів у податкових надходженнях Державного бюджету України в 2017-2021 роках
Джерело: сформовано автором на основі [11]

Наступний індикатор показує частку митних платежів у податкових надходженнях Державного бюджету України (рис. 2), загалом він детальніше за попередній демонструє внесок митної служби в сумарні надходження фіскальних органів. Зазначимо, що найбільшим даний показник був 2017 році – 50,56%, а найменшим в 2020 році – 42,58%. Проте, аналогічно з попереднім індикатором, з 2021 року спостерігається зростання даного показника, що в основному зумовлено скороченням карантинних обмежень та відкриттям кордонів.

Оцінка митного навантаження на економіку України здійснювалася за наступною формулою:

$$\text{НМН} = \text{МП} / \text{ВВП}_n * 100 \% \quad (1)$$

Де НМН – номінальний рівень митного навантаження на економіку;

МП – митні платежі;

ВВП_n – номінальний валовий внутрішній продукт.

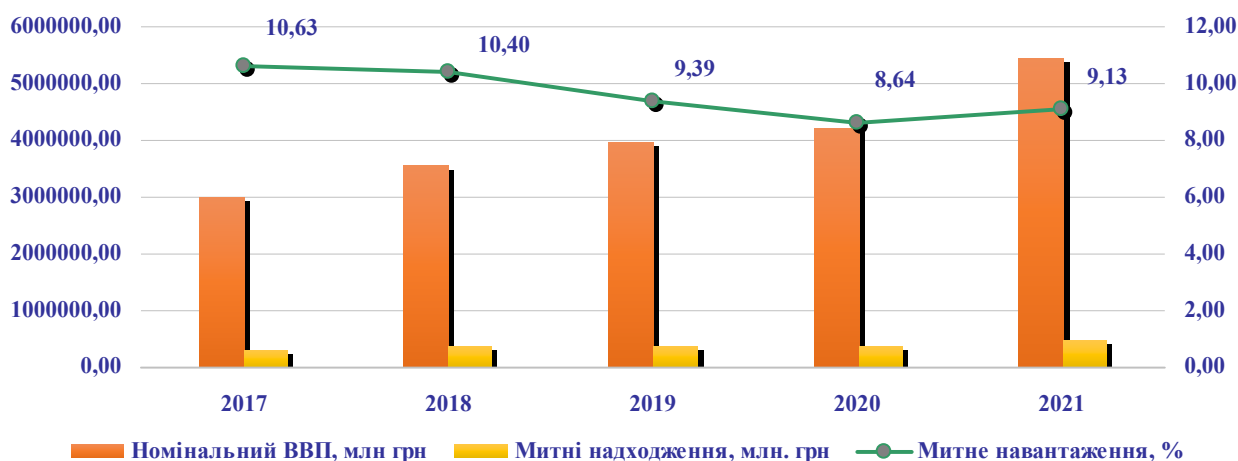

Рис. 3. Динаміка номінального рівня митного навантаження на економіку України за 2017-2021 роки

Джерело: сформовано автором на основі [11, 12]

Відповідно до проведених розрахунків спостерігається коливання рівня митного навантаження від 8,64% до 10,63% (рис. 3), а рівень митного навантаження на економіку можна визначити, як середній. За досліджуваний період номінальний рівень митного навантаження на економіку зменшився в 2021 році на 1,5% порівняно з 2017 роком. Попри постійне зростання надходжень від митних платежів, за винятком 2020 року, рівень митного навантаження скорочувався, за рахунок того, що номінальний ВВП держави зростає швидшими темпами.

Оцінка рівня збираності митних платежів здійснюється на основі розрахунку відношення фактичних надходжень митних платежів до планових показників. Чим ближчим є значення цього показника одиниці (100 %), то робота митних органів щодо планування та збирання митних платежів вважається ефективнішою [13]. Розрахуємо цей показник у розрізі окремих митних платежів.

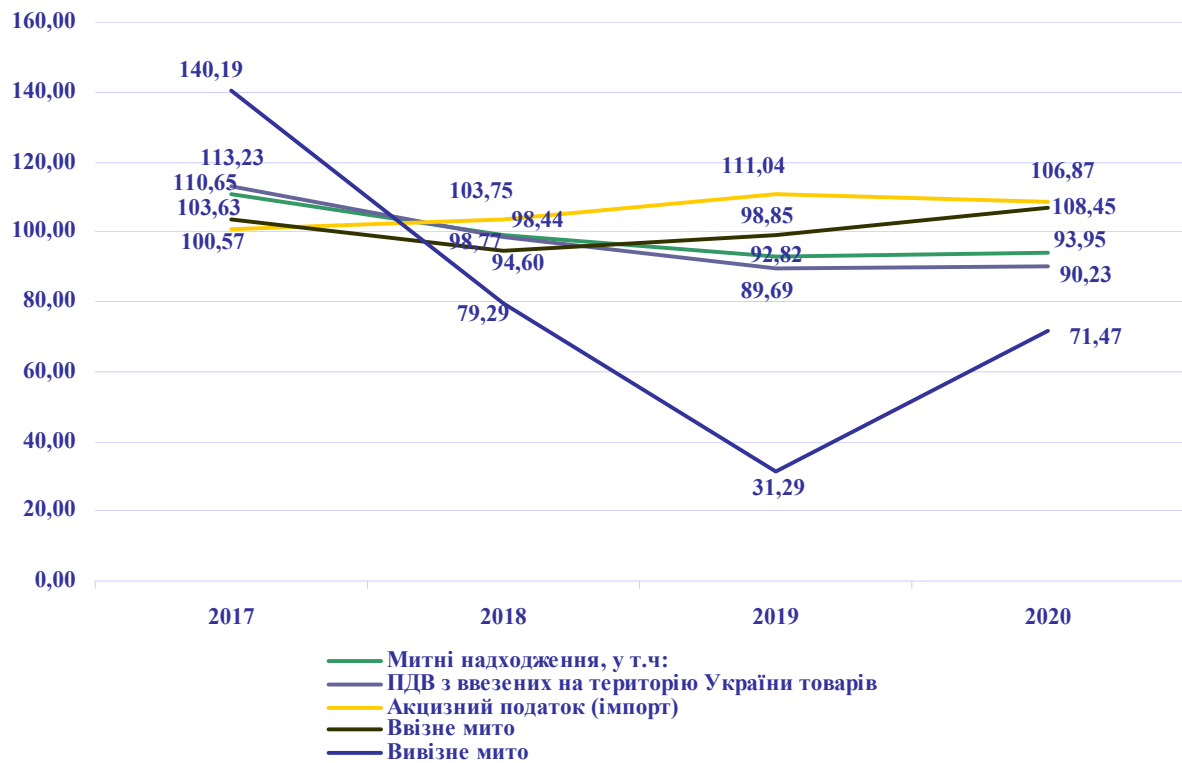

Рис. 4. Динаміка рівня збираності митних платежів у 2017-2020 роках
Джерело: сформовано автором на основі [11]

З показників поданих на рис. 4 можна побачити, що в 2018 році фактичні митні надходження відрізнялися від планових лише на 1,23%, в той час як в 2017 фактичні надходження виявилися на 10,65% вищими за планові. Найбільш відмінними фактичними значеннями від планових є надходження вивізного мита (різниця в 40,19 % в 2017 та 68,71% в 2019 році). Варто зазначити, що скорочення митних платежів у 2019 році відбувалося в основному через скорочення надходжень від ввізного мита, а покривалася в основному за рахунок надходжень від акцизного податку з імпортованих товарів до України, ставки якого були підвищені.

Наступним індикатором є митне навантаження на імпорт, яке визначалося, як відношення митних платежів до показників імпорту.

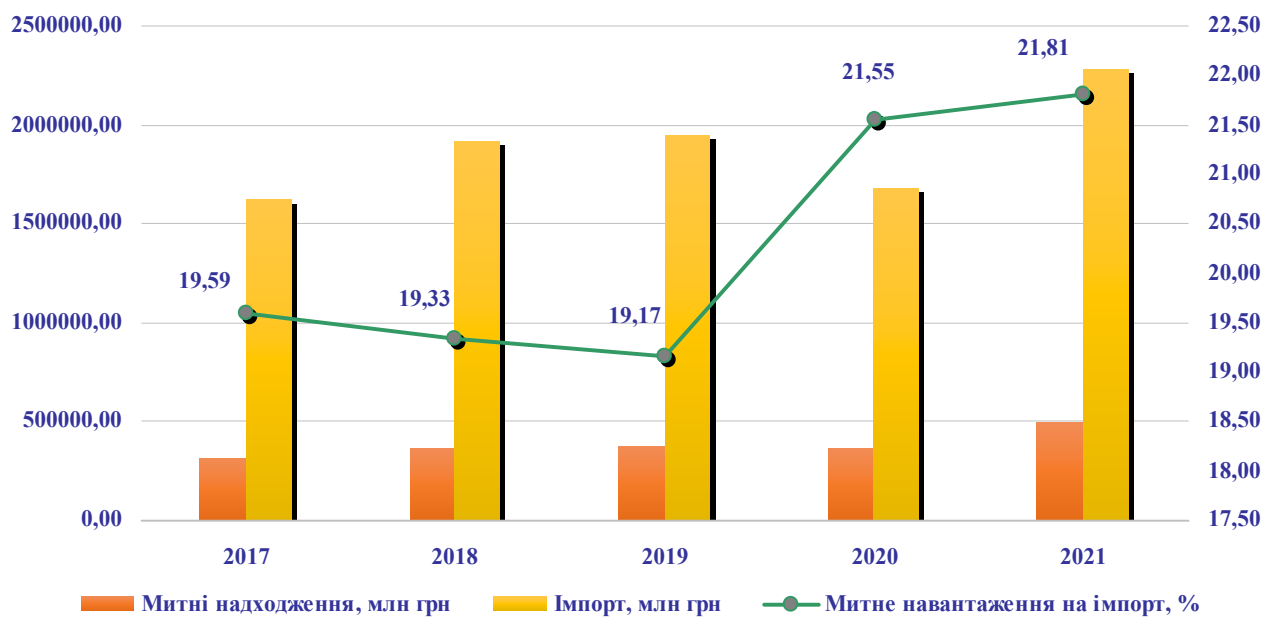

Рис. 5. Динаміка митного навантаження на імпорт у 2017-2021 роках
Джерело: сформовано автором на основі [11, 14]

Відповідно до показників поданих на рис. 5 спостерігається тенденція до збільшення показника митного навантаження на імпорт з 2019 по 2021 роки. За даний період він збільшився на 2,64% – з 19,17% до 21,81%. Найнижче митне навантаження на імпорт спостерігався в 2019 році, а найвище – в 2021 році. В основному зростання митного навантаження на імпорт в країну зумовлений змінами в митному тарифі України, особливо тих, які стосуються розмитнення транспортних засобів. З іншого боку, зростання митного навантаження на імпорт повинне сприяти розвитку вітчизняного товаровиробника, оскільки буде сприяти збільшенню цін на імпортовані товари.

Останнім індикатором оцінки стану митної безпеки є кількість зафіксованих випадків порушень митних правил.

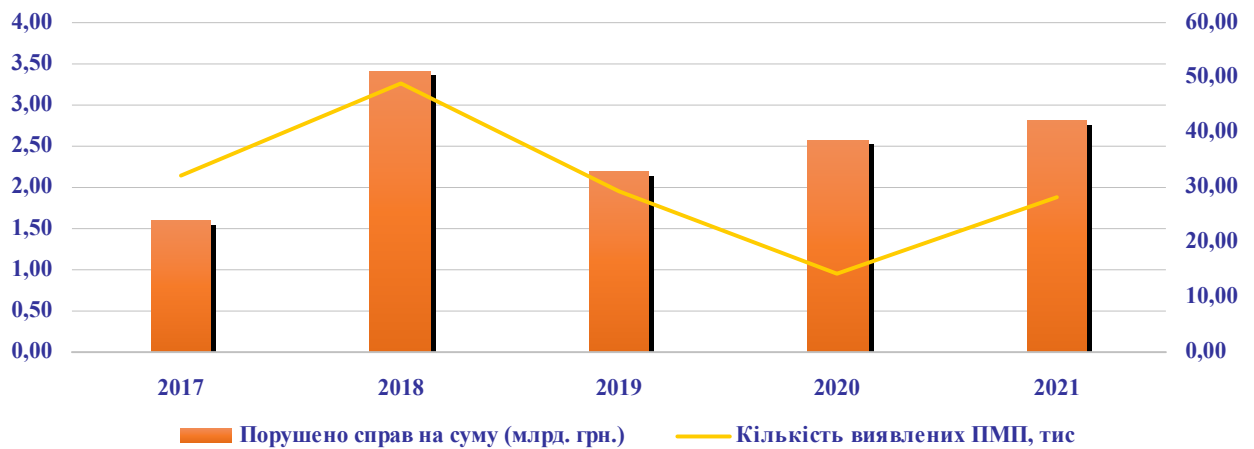

Рис. 6. Динаміка кількості виявлених порушень митних правил та їх суми за 2017-2021 роки

Джерело: сформовано автором на основі [15]

Протягом аналізованого періоду найменшу кількість порушених справ протидії митним правопорушенням було зафіксовано у 2020 році, а найбільшу кількість порушень митних правил (та на найбільшу суму) було виявлено у 2018 році (48,8 тис. на суму 3,4 млрд грн). В свою чергу, варто зазначити, що кількість порушених справ у 2021 році є на 4,17 тис. меншою, ніж в 2017 році, проте суми справ щодо порушень митних правил зросли, що не може свідчити про ефективну діяльність митної служби України щодо попередження порушень митних правил та запобіганню контрабанди товарів. Попри здійснення митною службою митного контролю при митному оформленні, державний бюджет недоотримує податків та митних платежів, оскільки обсяг контрабанди ввезений в Україну протягом аналізованого періоду перевищував обсяг виявленої при митному контролі контрабанди на 30% [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. З проведеного дослідження можна зробити декілька висновків та узагальнень:

1. Митна безпека відіграє значну роль у забезпеченні економічної безпеки держави, попри те, що вона не виділяється як її окрема складова, однак прямо чи опосередковано пов'язана із усіма її складовими, найбільше із фінансовою та зовнішньоекономічною.

2. Попри те, що індикатори оцінки митної безпеки, показали про її вагомий вплив на економічну безпеку держави, разом з тим, це свідчить про недоліки в системі її забезпечення. Це у свою чергу вимагає вдосконалення роботи митної служби через реалізацію одної з наступних моделей взаємодії митної служби та бізнесу: сінгапурська модель (модель автоматизованої інформаційно-розрахункової системи), шведська модель (модель єдиного органу), американська модель (модель унітарного управління та автоматизовані системи збору на поширення інформації) та моделі, що використовуються у Великій Британії. Впровадження даних моделей сприяло росту ВВП та підвищенню економічної безпеки даних країн, що свідчить про необхідність подальших досліджень за даним напрямком.

Література:

1. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія. Одеса : АТ «Пласке», 2009. 628 с.

2. Гавловська Н.І. Вплив митних органів на економічну безпеку держави. *Митна безпека*. 2011. № 1–2. С. 52–56.

3. Разумова О. Поняття митної безпеки в контексті забезпечення національної безпеки України. *Адміністративне право і процес*. 2019. №3. С. 165 – 168. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/31.pdf>. (дата звернення 10.12.22).

4. Камчатная О. Таможенные интересы и таможенная безопасность как факторы обеспечения национальной безопасности Украины. *Закон и жизнь*. 2014. № 5. С. 44–48. URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2014/5/10.pdf>.

5. Левко М. М. Системний підхід до визначення ролі та місця митної безпеки у забезпеченні економічної безпеки держави. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип.26.2. С. 95–103.

6. Митний кодекс України: закон від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 9.12.22).

7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>. (дата звернення 12.12.22).

8. Костяна О. В. Митна безпека: її сутність і місце в системі національної безпеки держави. *Бізнес Інформ*. 2020. №11. С. 76–82. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-76-82>. (дата звернення 13.12.22).

9. Недобега, О.О. Митна безпека як складова економічної безпеки України. *Наукові вісті Далівського університету: збірник наукових праць*. 2013. № 9. 6 с. URL: <https://rep.polessu.by/handle/123456789/16425>. (дата звернення 6.12.22).

10. Голинський Ю., Віхоть О. Стан митної безпеки України та особливості її забезпечення в умовах трансформації глобалізаційних процесів. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-7>. (дата звернення 8.12.22).

11. Попередні бюджети: офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets>. (дата звернення 10.12.22).

12. Валовий внутрішній продукт: офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення 12.12.22).

13. Мартинюк В. П. Аналіз стану митної складової фінансової безпеки України. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 16, № 1. С. 212-218. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2014_16%281%29_32.

14. Експорт та імпорт України: офіційний сайт ТОВ "МінфінМедіа". URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>. (дата звернення 11.12.22).

15. Плани та звіти роботи: офіційний сайт Митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/en/plani-ta-zviti-roboti>. (дата звернення 10.12.22).

References

1. Pashko, P.V. (2009), *Mitna bezpeka* [Customs security], АТ «Plaske», Odesa, Ukraine.
2. Gavlovs'ka, N.I. (2011), "The influence of customs authorities on the economic security of the state", *Mitna bezpeka*, vol. 1-2, pp.52-56
3. Razumova, O. (2019), "The concept of customs security in the context of ensuring the national security of Ukraine", *Administratyvne pravo i protses*, Vol. 3, pp. 165-168, available at: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/31.pdf> (Accessed 10 December 2022).
4. Kamchatnaia, O. (2014), "Customs interests and customs security as factors of ensuring the national security of Ukraine", *Zakon y zhyzn'*, Vol 5, pp. 44–48, available at: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2014/5/10.pdf> (Accessed 8 December 2022).
5. Levko, M.M. (2016), "A systematic approach to determining the role and place of customs security in ensuring the economic security of the state", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 26.2, pp. 95-103.
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), "Customs Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (Accessed 9 December 2022).
7. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), Order "On the approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (Accessed 12 December 2022).
8. Kostiana, O.V. (2020), "Customs security: its essence and place in the state's

- national security system”, *Biznes Inform*, Vol. 11, pp. 76–82, available at: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-76-82> (Accessed 13 December 2022).
9. Nedobieha, O.O. (2013), “Customs security as a component of economic security of Ukraine”, *Naukovi visti Dalivs'koho universytetu: zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 9, p. 6, available at: <https://rep.polessu.by/handle/123456789/16425> (Accessed 6 December 2022).
 10. Holyns'kyj, Yu. and Vikhot', O. (2021), “The state of customs security of Ukraine and the peculiarities of its provision in the conditions of the transformation of globalization processes”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 32, available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-7> (Accessed 8 December 2022).
 11. The official site of Ministry of Finance of Ukraine (2021), “Preliminary budgets”, available at: <https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets> (Accessed 10 December 2022).
 12. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2021), “Gross domestic product”, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 12 December 2022).
 13. Martyniuk, V.P. (2014), “Analysis of the state of the customs component of financial security of Ukraine”, *Ekonomichnyj analiz*, vol. 16, no. 1, pp. 212-218.
 14. The official site of TOV "MinfinMedia" (2021), “Export and import of Ukraine”, available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/> (Accessed 11 December 2022).
 15. The official site of State Customs Service of Ukraine (2021), “Work plans and reports”, available at: <https://customs.gov.ua/en/plani-ta-zviti-roboti> (Accessed 10 December 2022).

Стаття надійшла до редакції 15.12.2022 р.